GEOGRAFIE LINGUISTICĂ

1. PĂSTORITUL ROMÂNESC ÎN CARPAȚII POLONI

în lumina *Atlasului linguistic al Poloniei subcarpatine*

Metoda de cercetare inițiată de Gilliéron s'a dovedit foarte fecundă. Atlasele linguistice au devenit instrumente de cercetare științifică indispensabile în dialectologie. Ele sunt, în același timp, depozitele patrimoniului linguistic al unei colectivități într'un anumit moment istoric. Creată de Latini, această metodă de cercetare a trecut la Germani, apoi la Slavi. *Atlasul linguistic al Poloniei subcarpatine* este cel dintâi atlas linguistic slav [1]). El apare tocmai în momentul când se renunță la inițiativa unei realizări în stil mare a unui *Atlas linguistic al tuturor limbilor slave*.

La primul Congres al slaviștilor ținut la Praga, în anul 1929, s'a luat inițiativa alcătuirii unui atlas linguistic al lumii slave. S'au format comitete naționale, cari aveau să se ocupe cu realizarea acestei grandioase opere în fiecare țară și s'a alcătuit un comitet central, care avea să coordoneze și să îndrumeze lucrările, asigurând, în același timp, coheziunea lor. În fruntea acestui comitet central stătea decanul linguisticei indo-europene A. Meillet, având ca secretar pe slavistul dela Strasbourg, L. Tesnière. Comitetele naționale aveau în fruntea lor pe cei mai distinși specialiști în materie. Intenționând să se introducă în acel atlas și punctele minorităților slave

[1]) *Atlas linguistique pour servir à l'étude du duel slovène par* Lucien Tesnière, Paris 1925, este închinat monografiei unei chestiuni.

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)

dela noi, a fost rugat d-l Sextil Pușcariu să ia conducerea Comitetului românesc, în care intrau d-l E. Petrovici și autorul acestor rânduri.

Au fost alcătuite chestionarele ținându-se seama de problemele interslave — comune tuturor limbilor slave — și de cele particulare, caracteristice fiecărei limbi slave. Opera însă s'a dovedit irealizabilă, așa cum a fost concepută. Conducătorii și-au dat seama că nu pot asigura coheziunea unei lucrări concepute pe un plan prea vast. De aceea Comitetul central, raportând dificultățile ce a întâmpinat celui de al doilea Congres al slaviștilor, ținut în toamna anului 1934 la Varșovia, și-a dat demisia, lăsând fiecărui Comitet național libertatea să caute metodele și mijloacele cele mai proprii pentru atingerea scopului.

În timpul aceluiași Congres dela Varșovia, a fost prezentat *Atlasul linguistic al Poloniei subcarpatine* alcătuit de M. Małecki și K. Nitsch și tipărit de Academia Polonă din Cracovia, cu sprijinul primit din partea Fondului Culturii Naționale din Varșovia, în anul 1934 [1]).

Atlasul linguistic polon se alcătuește dintr'un album de 500 hărți, format 42 cm/20 cm și dintr'o lucrare de 112 pagini, care expune istoricul atlasului, arătând principiile de care s'au condus autorii la alegerea punctelor cercetate, la alcătuirea chestionarelor, la metoda de lucru a anchetatorilor. În partea a doua a acestei lucrări se dau știri despre satele anchetate și despre subiecte, se prezintă un indice al hărților și un indice al localităților. De asemenea se publică aici chestionarul cu care s'a lucrat pe teren, cuprinzând 942 de întrebări. Partea a treia cuprinde indicele de cuvinte, mai întâi cele polone, apoi cele nepolone: lasice (cehe), slovace, lemce (maloruse).

Împotriva opiniei lui Gilliéron, care a găsit în Edmont un anchetator excepțional, autorii poloni cred că anchetatorii trebue să fie dialectologi încercați. Ei exprimă o rezervă cu privire la metodele geografiei linguistice aplicate în romanistică.

---

[1]) M. Małecki, K. Nitsch, *Atlas językowy Polskiego Podkarpacia. Część I. Mapy, Część II: Wstęp, objasnienia, wykazy wyrazów.* — Polska Akademja Umiejętnosci. Z zasiłku Funduszu Kultury Narodowej. Kraków 1934.

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)

Prin Polonia subcarpatină se înțelege regiunea muntoasă și deluroasă a Poloniei sud-vestice, cuprinsă între frontiera linguistică polono-cehă din Silezia până la frontiera polono-ruteană, spre răsărit pe linia râului San. Spre Sud ajunge această regiune până unde se găsesc Polonii în masă compactă, dincolo de frontiera politică a Poloniei, iar spre Nord ea atinge linia care leagă orașele Oświęcim-Bochnia-Łancut. Regiunea aceasta prezintă un deosebit interes linguistic prin faptul că ea are un trecut istoric foarte variat și prin faptul că în el intră și câteva puncte din alte limbi slave.

Au fost cercetate 5 puncte din regiunea sud-vestică a Sileziei-Teșen (între acestea 1 din dialectul ceh « lasic »), 1 punct în Silezia superioară, 2 puncte în regiunea Czadek, 4 puncte în Orava (între acestea un punct slovac), 23 puncte în regiunea deluroasă a Poloniei mici (între acestea 2 rutene « lemce »), 4 puncte în Spiș (între acestea unul slovac). La un loc s'au cercetat 39 de sate (puncte geografice), dintre care 34 polone, 1 ceh, 2 slovace, 2 rutene.

Punctele nepolone au fost înglobate în rețeaua punctelor polone cu intenția de a arăta că unele isolexe se țin de versantul Carpaților, fără considerare la apartenența linguistică a populației respective. La alegerea punctelor s'a ținut seama de distanța dintre ele, dar mai mult de situația lor față de orașe și în deosebi de cunoștințele dialectologice asupra punctului respectiv. Distribuția lor deci nu este mecanică. S'a constatat adesea pe teren, că unele fenomene linguistice scapă printre ochiurile rețelei, chiar când aceasta este destul de deasă.

Chestionarul cuprindea, în prima redacție, vreo 700 de întrebări, dintre care peste 100 erau de gramatică. Pe teren însă numărul întrebărilor a sporit la aproape 900, intrând în acestea și chestiunile etnografice, iar după anchetarea a șase puncte, la începutul anului 1930, numărul întrebărilor s'a urcat la 1000. Cu acest chestionar s'a lucrat până la sfârșit. Dintre răspunsurile la aceste 1000 de întrebări au fost alese pentru atlas peste 500.

Din experiența făcută, autorii accentuează, cu toată puterea, necesitatea ca fiecare întrebare să fie formulată foarte precis și să se prevadă mai multe răspunsuri posibile la aceeași întrebare, căci puterea de invenție și memoria chiar a celui mai încercat explorator, se reduc cu totul, după o anchetare mai îndelungată.

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)

Condițiunile de recrutare a bunilor informatori sunt cele recomandate de toți anchetatorii: să fie localnici, să fi locuit permanent în localitatea respectivă, să aibă vârsta între 45 și 60 de ani — fără a face din aceasta o dogmă — să fie, pe cât posibil, analfabeți, să aibă darul povestirii și să fie recunoscuți de cei din sat că vorbesc graiul localnic.

Autorii au renunțat cu totul la intelectualii satelor, cari mai mult strică decât ajută în anchetele linguistice. Ei recomandă ca ancheta să se facă în prezența mai multor locuitori ai satului, folosindu-se pe lângă subiectul principal și unul secundar, care va avea să completeze lacunele celui dintâi. Dacă de exemplu subiectul principal este un agricultor, cel secundar va trebui să fie păstor. Prezența celorlalți săteni este un control și un stimulent pentru subiectul anchetat, care poate auzi, imediat ce greșește, admonestarea celorlalți: « pe la noi nu se spune așa ». Unul din principiile fundamentale de care trebue să se conducă anchetatorii este: să nu se grăbească niciodată.

În sfârșit autorii atlasului linguistic polon recunosc insuficiența și artificialitatea anchetelor prin chestionare și arată greșelile posibile în acest fel de anchete necesare și singurele cu putință de executat în practică.

Transcrierea s'a făcut în alfabetul fonetic întrebuințat în slavistică, introducându-se, când nevoia a cerut, semne grafice speciale, a căror lămurire se dă pe foaia de titlu din fruntea albumului.

Atlasul linguistic al Poloniei subcarpatine are pentru noi o valoare deosebită și din alte considerațiuni decât acele ale dialectologiei slave. Regiunea studiată în acest atlas este o parte din teritoriul călcat de păstorii români, cari au trăit pe aici cu turmele lor, aducând cu ei o cultură păstorească și o vieață economică nouă. Urmele acestor păstori, cari s'au topit în populația locală, vădindu-se uneori în înfățișarea antropologică și în etnografia locală, dăinuesc până astăzi în toponimia și în graiul populațiilor carpatine.

Din punct de vedere istoric problema migrațiunilor românești a fost studiată de mulți autori în repetate rânduri; studiile linguistice și de toponimie sunt mai puține. Dintre acestea voiu aminti pe cele ale lui Miklosich și Kałuzniacki (Über die Wanderungen der Rumunen in den dalmat. Alpen und den Karpathen [Denkschr. Wien. Akad. phil.-hist. Cl. XXX, 1880]), ale lui Malinowski (O niektórych

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)

wyrazach ludowych polskich [Rozprawy Ak. Um. Ser. II, t. 2]), ale lui St. Wędkiewicz (Zur Charakteristik der rumänischen Lehnwörter in Westslavischen [Mitteilungen des rum. Inst. Wien I (1914)), De quelques emprunts du slave occidental en roumain [Rocznik Slawistyczny VII]) și Dialekly rumuńskie używane na ziemiach polskich [Encykl. Polska T. III wyd. Pol. Akad. Um.], iar pentru toponimia regiunii Podhale, înglobată în regiunea cercetată în acest atlas linguistic, ne dă lămuriri foarte interesante regretatul I. Rozwadowski (O nazwach geograficznych Podhala [Pamiętnik Towarzystwa Tatrzańskiego, 1914]). Acum în urmă problema aceasta este tratată în lucrarea lui N. Drăganu, Românii în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticei [Academia Română. « Studii și cercetări », XXI, 1933] [1]).

Hărțile Atlasului linguistic polon ne aduc prețioase mărturii linguistice referitoare la problema migrațiunilor păstorești. Valoarea acestor informațiuni sporește prin precizia lor, prin varietatea formelor și prin repartiția lor geografică. Datele exacte ale acestui atlas, cu privire la influența românească în graiul populațiilor din Carpați, ne arată ce comori de informațiuni despre păstoritul românesc în Carpați se pot descoperi prin cercetări metodice. Regiunea Podhale prezintă și alte asemănări — antropologice și etnografice — cu etnicul românesc, cum ar fi de pildă jocul haiducesc al muntenilor din Podhale, care prin ritmul său evoacă jocul călușarilor. Unul dintre satele cercetate de graiu rutean (Nr. 40) se numește Królik Wołoski.

Înainte de a trece la expunerea — după hărți [2]) — a materialului linguistic care interesează raporturile linguistice polono-române, notez următorii termeni păstorești de origine românească, pe cari am avut ocazia să-i verific în graiul păstorilor dela o stână din Valea

[1]) O lucrare de sinteză a raporturilor linguistice polono-române, cuprinzând și terminologia păstorească din Carpații poloni, a dat acum *St. Lukasik*, sub titlul: *Obustronne stosunki językowe rumuńsko-polskie w słownictwie, toponomastyce i onomastyce* (= Raporturi linguistice reciproce româno-polone în lexic, toponimie și onomastică). Ea a fost prezentată de către dl St. Wędkiewicz Academiei Polone din Cracovia, în ședința din 18 Noemv. 1935 (Sprawozdania z czynności i posiedzień Polskiej Akademji Umjejętności, Tom XL, Nr 9, 1935, p. 264—272). Lucrarea utilizează și Atlasul linguistic al Poloniei subcarpatine.

[2]) Din cauze tiografice am micșorat formatul hărților polone, concentrând câte două într'una, încât cele trei reproduceri ale noastre reprezintă șase hărți.

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)

celor cinci lacuri polone (Dolina pięciu staw polskich) la sud de Zakopane, în munții Tatra, în ziua de 7 Iulie 1928: *strónga*, *vátra* = locul unde se face focul în stână, *zavatérńak* = focul, lemnul care se pune pe foc, *kóšar* =coșarul oilor, *húrda* = urdă, *dzer* =zăr, *g'eléta*, *kl'ak* = chiag, *kolíba* = stână, *redikámy na dolu* = coborîm în vale, ridicăm stâna și coborîm, *baca* (cit. bața).

Iată hărțile care interesează vocabularul românesc:

Harta Nr. 29: « persoana care ține pruncul la botez » = în punctul 40 (Królik wołoski) *nanašk̆o*, plur. *nanašk̆úve* (cf. și harta Nr. 30), în punctul 39 (Jaworki, distr. Nowy Targ): *nonašk̆o* < rom. naș, nănaș.

Harta Nr. 35: « copil nelegitim » = în punctul 40 *kopцirnak*, în punctul 38 (Pławnica, Spiș Cehoslovacia) *kopirdan* < rom. copil.

Harta Nr. 63: *corek* « îngrăditură mică în interiorul casei, în grajd, în pivniță »... apare sub forma: *carok*, *carek*, *corek* pe tot teritoriul între râul San și orașul Frydek din Cehoslovacia, mai frecvent în apus. Cf. rom. țarc.

Harta Nr. 71: « covată; vas pentru hrana porcilor; vas pentru opăritul cărnii = *walbija* alături de *šaflik*, *korцito* în punctul 40, *χalb'ika* alături de *safel*, *koryto* în punctul 17 (Ujsoły, distr. Żywiec), *χalb'ija* alături de *koryto*, *žebriček* în punctul 21 (Wysoka în Cehoslovacia), *χalb'ija* (?) alături de *s'afel* în punctul 7 (Czarne în Cehoslovacia), *χalb'ija* alături de *koryto*, *šafel* în punctul 25 (Wisła, distr. Teșen) < rom. albie.

Harta Nr. 85: « vasul în care se frământă aluatul » = în punctul 12 (Podwilk, distr. Nowy Targ) *ǵelatka* < rom. găleată.

Harta Nr. 173: « vas pentru mulsul oilor ». = *ǵeleta*, *ǵelatka* < rom. găleată. V. harta Nr. 173

Harta Nr. 154: « urcarea oilor la munte » = « *baca zgańo kosar* » în punctul 37 (Kacze în Spiș, Cehoslovacia), « *idum na kosar* » în punctul 36 (Družbaki în Spiș, Cehoslovacia), « *redykajom śe ɥofce* » în punctul 4 (Witów, distr. Nowy Targ), « *redykajo* » pl. în punctul 13 (Głodówka, distr. Trštena, Orawa cehoslovacă). Lipsesc termenii în regiunea răsăriteană, în punctele rutene, unde nu există nici alți termeni pentru această noțiune.

Harta Nr. 155: « coborîrea oilor dela munte » = « *baca rozgańo kosar* » în punctul 37, « *idům s kosara* » în punctul 36, « *redykajom*

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)

śe ǫofce » în punctul 4, « *redykocka* » în punctul 5 (Zawoya, distr. Makow).

Harta Nr. 156: « turmă de oi » = *kyrdel* în punctele 40, 37, 10 (Ździar, distr. Kežmarok; Spiș, Cehoslovacia), 2 (Łopuszna, distr. Nowy Targ), 13, 3, 12, 5, 16 (Pogóra, Orawa, Cehoslovacia), 7, (Czarne, distr. Čadca, Cehoslovacia), 25, 33 (Drógomyśl, distr. Bielsko), 15, 26 (Morawka, distr. Trydek). Cf. rom. cârd.

Harta Nr. 157: « cornut », « șut ». V. harta Nr. 157.

Harta Nr. 158: « *byrka* » = un soiu de oi cu lâna scurtă, creață, « *vetula* » = oaie tânără sau stearpă, « p'istrula » = oaie cu pete pe bot. V. harta Nr. 158.

Harta Nr. 159: « chemarea oilor », = *pr̥ru*, *pr̥ru* în punctele 38, 36, 11, *pr̥r*, *pr̥r nā* , în punctul 10, *nyća na pr̥r̥ś* în punctul 39, *byr*, *byr*, *byruška* în punctul 16, *pr̥r̥* în punctul 17, *pr̥r̥ś* în punctul 7, *br̥r*, *byruša* în punctul 26.

Harta Nr. 160: « mânarea oilor » = *a byra* în punctul 30 (Falejówka, distr. Sanok), *byra* în punctul 27 (Odrzykoń, distr. Krosna), « *haŕa bāś aŕa* » în punctul 40, *br̥* în punctul 20 (Brzezna-Litacz, distr. Nowy Sącz), *χeis χura* în punctul 8 (Tylmanowa, distr. Nowy Targ), etc.

Harta Nr. 161: « oile rumegă », « meryńda ». V. harta Nr. 161.

Harta Nr. 163: « coșar pentru oi », *košar* = « loc împrejmuit la câmp, pentru vite » în punctele 40, 21, 26, *kosara* = « coș mare » în punctul 31 (Łopuchowa, distr. Ropczyce), *kośar* în punctele 7, 23, *kosor* în punctul 37, *košar* în punctul 38, *kosar* în punctul 36, *kosor* în punctul 10, 2, 4, 12, 16, 17, 14, 18, *k̈osor* în punctele 8, 20, 3, 5, *k̈osar* în punctul 19, *košor* în punctul 25.

Harta Nr. 165: « colibă » = locuință pentru oameni, adăpost pentru vite, = *kołyba* în punctele 40, 37, 10, 8, 4, 12, 3 (alături există pentru aceeași noțiune *bacufka*), 5, 16, 17, 7, 21, 15, 33, 32 (Mszana, distr. Rybnik, cu înțelesul de « cărucior de fier pe șine în formă de leagăn. Același înțeles îl are cuvântul și în punctele 33 și 35), *koliba* în punctele 38, 11, 26, *koliba* în punctul 39, *kol'iba* în punctul 25, *bacufka* în punctul 2.

Harta Nr. 166: « poliță în stână; comarnic » = *podysar* = « laița pentru brânză în comarnic »; *kumorńik* = « un fel de cămară în colibă » în punctul 36, *pul'ica* | | *podvysor* în punctul 10, *půǫka*,

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)

podysoš în punctul 37, *podysor* în punctul 4, *podysaʳš* în punctul 13, *puu̯ka* | | (*podvysor*) în punctul 2, *podišār* în punctul 11, *komarńik* în punctul 16, *kʷomarńik* în punctul 5, *komarńik* în punctul 17, *komarńik* în punctul 7, *kůmarńik* (ladă pentru brânză) în punctul 25, *kumarnik* în punctul 15.

Harta Nr. 167: « strungă » = *struŋga* în punctele 40, 38, 11, *stro̯ga* în punctele 37, 8, 39 (alături de *nahańarka*), *strůŋga* în punctul 36, *stroŋga* în punctele 4, 7, 13, *stronga* în punctul 2, *stroga* în punctul 5, *strenga* în punctul 3, *strůga* în punctul 25.

Harta Nr. 169: « baciul » apare pretutindeni cu terminația - a: *baca*, *bača*; odată *bacoš*.

Harta Nr. 170: « cioban, păstor » = în câteva puncte apare *valah*, care înlocuește pe ungurescul *juhas* sau pe polonul *owczar*, *pasterz*; astfel *vałax'i* alături de *starcaʳże* pl. în punctul 13 (Głodówka, distr. Trștena, Cehoslovacia), *vałax* în punctul 11 (Liesek, distr. Trștena), *valah* în punctul 21 (Wysoka, distr. Czaca). Toate aceste localități sunt în Cehoslovacia. În punctul 12 (Podwilk, distr. Nowy Targ) apare *vała* = ajutor de cioban (v. și harta Nr. 171).

Harta Nr. 172: « bastonul ciobanului » = *valaska*, *ćupaga* în punctul 37, *vałaška* în punctul 38 (Pławnica, distr. Stara Lubowina, Cehoslovacia), *valaska* în punctul 36 (Druzbaki Dolne, Cehoslovacia), *valaska* în punctul 5 (Zawoja, distr. Maków), *valaska* în punctul 16 (Pogóra, distr. Namiestów, Cehoslovacia).

Harta Nr. 174: « putină » = (vas pentru jintiță). V. harta Nr. 174.

Harta Nr. 175: « chiag », « rânză » = *klak*, *rʜincka* în punctul 40; *klak*, *ryncka* în punctul 38; *klak*, *roncka* în punctul 36; *klok*, *ryjcka* în punctul 37; *klak*, *rinza* în punctul 39; *klok* în punctul 8; *klok*, *rėncka* în punctul 10; *klok* în punctele 2, 3, 4, 15, 26; *klak*, *rencka* în punctul 15; *potpustka* | | *potpuska*, *ręska* | | *dręska* | | *rencka* | | *renscka* în punctul 12; *klok*, *reicka* | | *reńicka* în punctul 5; *klagać* inf., *reńicka* în punctul 14; *klok*, *roncka* în punctul 16; | *klak* |, *rincka* în punctul 11; *klok*, *reńcka* în punctul 17; *klok*, *rencka* în punctul 7; *klok*, *reńcka* în punctul 25; *klok*, *rynska* în punctul 21.

Harta Nr. 176: « urdă ». În punctele 36, 37, 38, 39, 10, 8, 11, 21: *urda*; în punctele 4, 5, 12: *χurda*, în punctul 25 *χorda*.

Harta Nr. 177: « cal castrat » = *valak* în punctul 4, *valax* în punctul 2, *vałax* în punctul 13, *vau̯ak* în punctul 9 (Bulowice, distr.

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)

Wadowice), *vaụax* în punctul 33 (Drogomyśl, distr. Bielsko), *valax* în punctul 28 (Szumbark, distr. Teșen, Cehoslovacia), *vaụax* în punctul 25 (Wisła, distr. Teșen, Polonia), *valax* în punctul 26 (Morawka, distr. Frydek, Cehoslovacia), *vaụax* în punctul 15 (Ligotka Kameralna, distr. Teșen, Cehoslovacia).

Harta Nr. 184: « vaca rumegă » = *rumegat* în punctul 40, *mẽryjdzo* în punctul 37, *meridza* în punctul 38, *meryndzat* în punctul 39, *meryndzajom* pl. în punctul 10, *mẽryịdzo* în punctul 2, *mẽryndzajom* în punctul 4, *merydza* în punctul 13, *meridza* în punctul 11, *mẽryịdzo* în punctul 17, *rumigo* în punctul 7, *rumigo* în punctul 21, *rumjygo* în punctul 25.

Harta Nr. 185: « primul lapte după vițelul nou născut la vacă » = *kurastra* în punctul 40 și în punctul 39. Cf. rom. curastră, colastră.

Harta Nr. 212: « căprior » = *cap* (cit. țap) în punctul 10 (Ździar, distr. Kežmarok, Spiș, Cehoslovacia) < rom. țap.

Harta Nr. 255: « menstruație » = *kfát* « floare » în punctul 3 (Niedźwiedź, distr. Limanowa), *tak'i kfát* « așa o floare » în punctul 16 (Pogóra, distr. Namiestów, Orawa, Cehoslovacia), cf. rom. flori.

Harta Nr. 292: « tufiș de afin ». V. harta Nr. 292.

În articolul « Românescul afin, afină » (« Rev. Fil. », I, 1—2, p. 99—104), E. Herzog numără formele rutene ale acestui cuvânt românesc, cu și fără rotacism. La formele citate de E. Herzog și la cele din Atlasul linguistic polon adaog derivatul *jaferzycko* întâlnit în versurile populare:

Wirske(m), (h)lopci, wirske(m)	Sus, copii, în sus
Drobnym *jaferzyckem*	Prin *afinișul* mărunt
Bedziemy mierzali	Vom măsura cu
Dukati kotlickem	Găleata ducații.

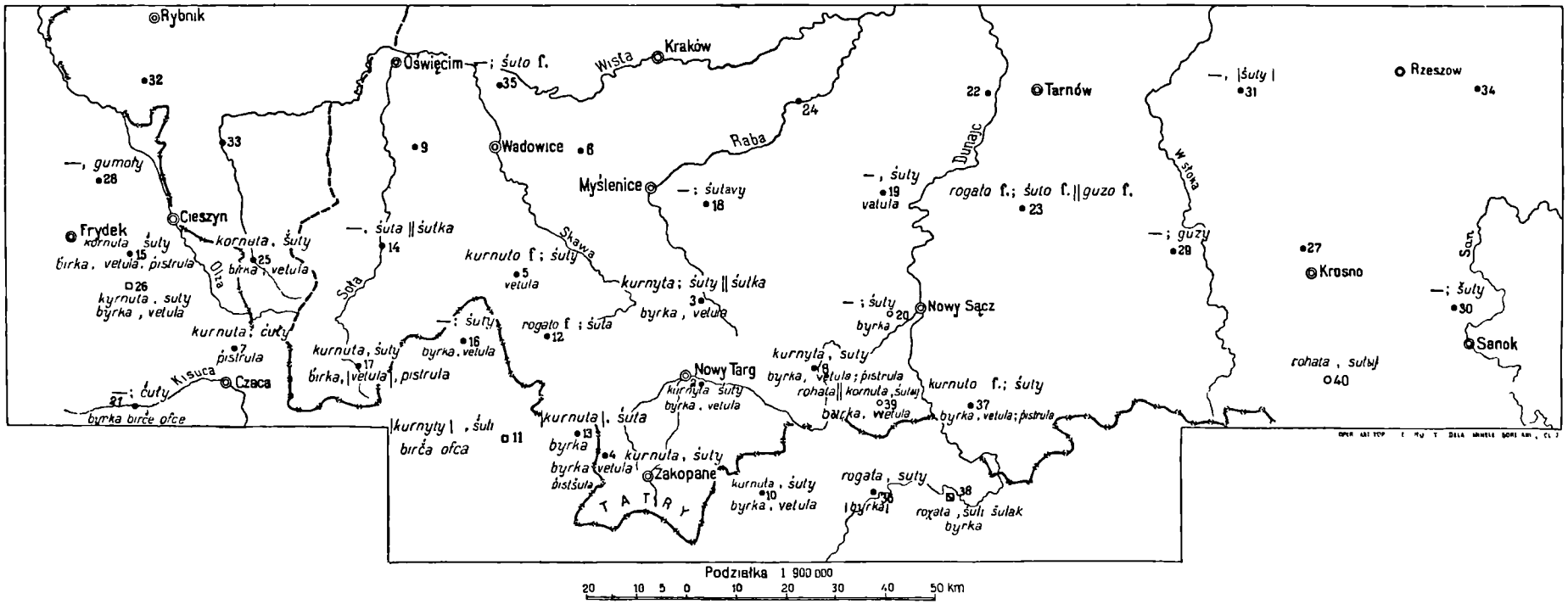
După explicația d-lui I. Zborowski, directorul Muzeului Etnografic din Zakopane, cuvântul *jaferzycko* are mai întâi înțelesul de: boabe negre, fructe care cresc la munte (afine), apoi înseamnă: un teren pe care cresc plante cu crăcile încâlcite alcătuind o piedecă pentru umblat. De asemenea *jafery* înseamnă: crăci de afine.

Harta Nr. 296: « un fel de mac = *ferečyna* »: *florecyna*, *poproć* în punctul 37, *flarecyna*, *paportina* în punctul 39, *ferencina*, *paprutka* în punctul 10, *ferecina* în punctul 4, *flarecyna*, *paproć* în punctul 8, *serafina* în punctul 11, *floracyna* în punctul 3, *ferencyna*

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul”
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)

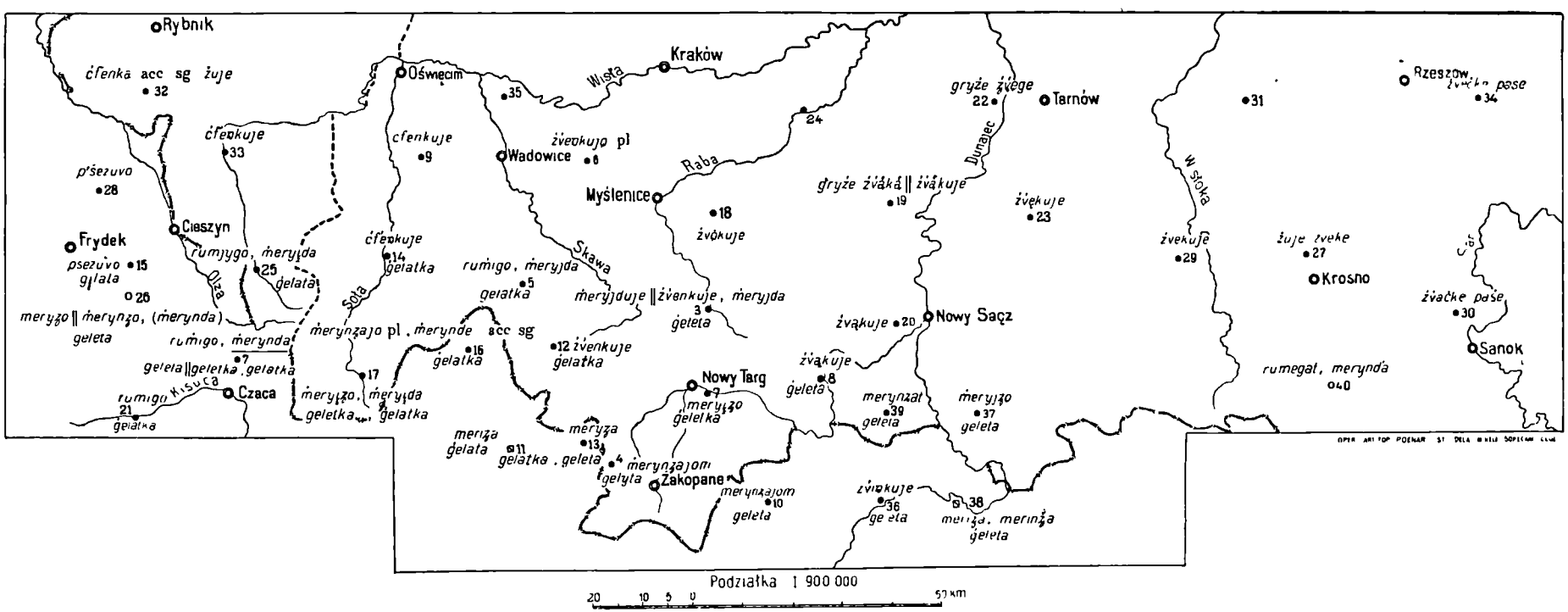
Mapa nr 157 a) 'rogata' b) 'bezrogi' (owca, baran)

Mapa nr 158 Zasięg wyrazów a) *byrka* 'rodzaj owcy (zwł o krótkiej, kręte wełnie)': b) *vetula* 'młoda lub niepłodna owca (koza)'; c) *pistrula* owca pstra na pysku'

Mapa nr 161 a) (owca) przezuwa', b) ewent zasięg wyrazu *meryńda*

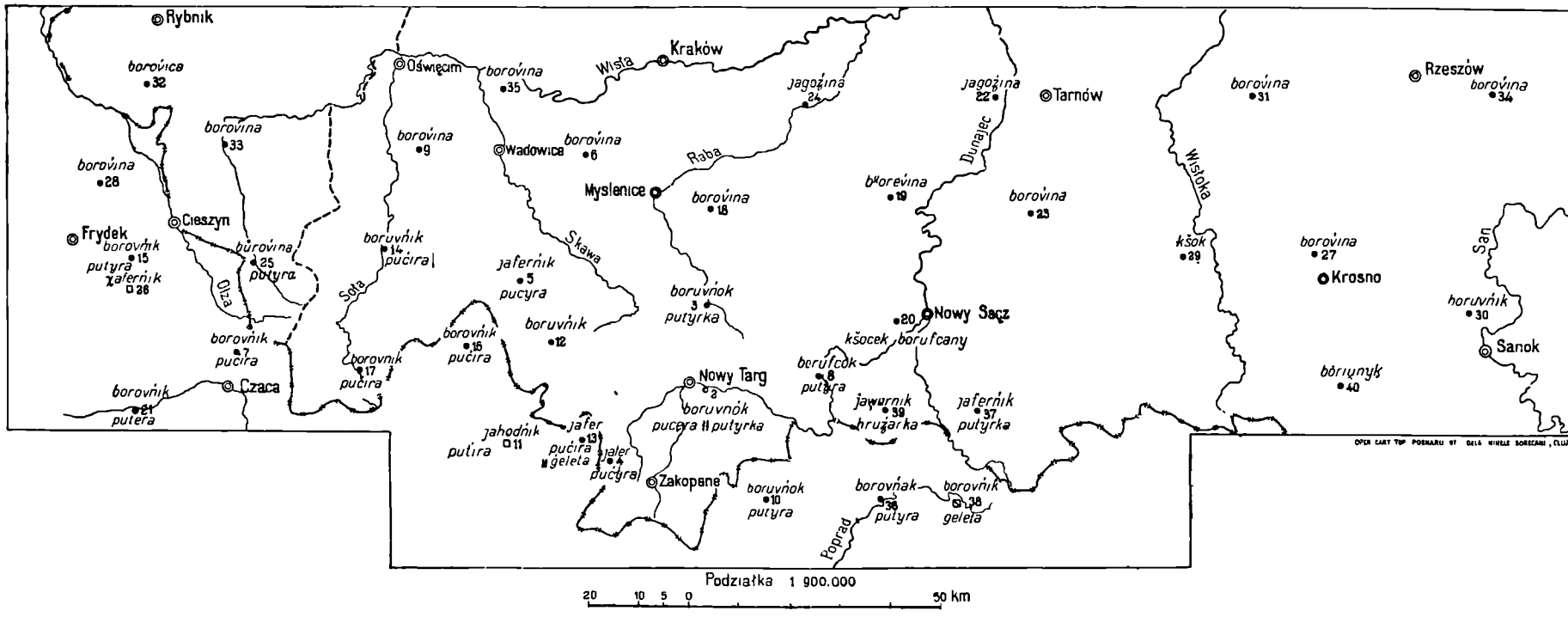
Mapa nr 173 *geleta, gelatka* 'naczynie do dojenia owiec'

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)

Mapa nr 174 'naczynie na żętycę'

Mapa nr 292 'krzak czarnych jagód (borówek)'

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)

în punctul 12, *ferecyna* în punctul 16, *ferecena* în punctul 5, *ferecyna* în punctul 17, *ferećina* în punctul 7, *faraćina* în punctul 21, *ferećina* în punctul 26, *farećina* în punctul 15. Cf. rom. feregă, ferece.

Aceste elemente linguistice românești arată cât de puternică a fost influența păstorilor români asupra vieții păstorești din Carpați. Atlasul linguistic polon le atestă numai pe o porțiune limitată. Datele oferite de alte studii, mai puțin metodice, dovedesc că această influență s'a produs pretutindeni de-a-lungul Carpaților. Datele referitoare la păstoritul românesc în Carpați aduse de Atlasul linguistic polon vin să infirme, odată mai mult, teoria ce încearcă s'o încetățenească în știință unii cercetători unguri, cari afirmă că migrațiunile păstorilor români sunt de dată târzie, că Românii n'au ajuns în Podhale înainte de sfârșitul secolului al XV-lea, că aici ei au dat peste Unguri, cari, înaintea lor, introduseseră aici regimul păstoresc și terminologia maghiară.

În acest sens a încercat să convingă, printr'un referat prezentat în timpul celui de al doilea Congres al slaviștilor la Varșovia, în toamna anului 1934, d-l I. Kniezsa (Pochodzenie hungaryzmów karpackiej terminologji pasterskiej [Recueil des communications, section I linguistique, II Congrès international des slavistes (Philologues slaves), Varsovie 1934, p. 49—53]). Lipsindu-i argumente linguistice pentru susținerea teoriei sale, referentul își ia refugiul la istorie, deducând, din faptul că izvoarele istorice nu vorbesc despre păstorii români decât în secolul al XV-lea, că ei n'au ajuns în această regiune decât la acea dată. Este același argument banalizat în problema continuității elementului românesc la nordul Dunării. Autorul însă nu este atât de exigent în privința documentelor când atribue, în mod logic, grănicerilor unguri din Spiș ocupațiunea de păstori, fără ca documentele să-i confirme aceasta.

Autorii teoriei păstorești maghiare trec însă cu vederea unele momente care mi se par esențiale în judecarea problemei:

1. Concordanța datelor linguistice cu datele toponimice ale regiunii. Pretutindeni unde păstorul român a ajuns cu turmele sale, el a lăsat urme în toponimia locală și în terminologia economiei pastorești. Nu cunosc urme de toponimie maghiară în aceste locuri. Ar fi inexplicabil să nu se fi păstrat urmele toponimice maghiare în această regiune, care prin toponimia ei mărturisește trecerea pe aici

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)

a Germanilor, a Slavilor, a Românilor și chiar prezența mai veche a Traco-Ilirilor în aceste părți. Dacă Ungurii ar fi fost înlocuiți de Români, ar fi trebuit să rămâie nume topice ungurești, cum au rămas dela celelalte neamuri care au trecut pe aici.

2. Omogenitatea terminologiei românești de-a-lungul Carpaților până în Moravia și Silezia și caracterul eminamente păstoresc (referitor la oierit) al acestei terminologii care este esențială, pe când termenii maghiari, mult mai puțini la număr, nu se referă excluziv la oierit: *juhas*, *gazda*, *salaš*, *haldamaš*, nu aparțin excluziv sferei păstoritului.

3. Caracterul termenilor românești și al celor ungurești precum și repartiția lor geografică pledează pentru prioritatea elementului românesc în aceste regiuni. Termenii fără de cari nu poate exista păstorit sunt românești: brânză, zăr, chiag, urdă, jintiță, strungă, baciu, etc., pe când termenii ungurești se referă — cum observă însuși d-l I. Kniezsa în referatul sus citat — la organizarea păstoritului, sau la altă formă de vieață economică: gazdă, salaș, aldămaș, etc. Avem aici un caz similar cu acel al terminologiei religioase românești, unde pe un fond de origine latină s'a suprapus un strat de termeni religioși de origine slavă, referitori la organizarea bisericii în general.

4. Geograficește termenii românești se întind din regiunea huțulă până în Moravia și Silezia unde au ajuns păstorii români în migrațiunile lor. Nimic nu ne îndreptățește să credem că pe întregul întins al Carpaților ar fi existat Unguri (popor de pustă) peste cari au venit Românii. Mult mai aproape de înțelegere este că Românii au luat termenii dela Unguri în pustă, unde se învecinau cu ei, și i-au transmis mai departe în migrațiunile lor. Alți termeni au trecut direct din maghiară la populațiile slave vecine.

Toate momentele pledează în acest sens; singurul moment invocat de autorii unguri, acel al lipsei mărturiilor cronologice, în sprijinul teoriei lor, nu are nicio dată sigură pentru prioritatea maghiară sau împotriva priorității românești.

GR. NANDRIȘ

BDD-A14828 © 1934-1935 Editura Institutului de Arte Grafice „Ardealul"
Provided by Diacronia.ro & www.dacoromanica.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 20:52:26 UTC)